

ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ АЛЕКСАНДЪР ВИКТОРОВИЧ ФОК И НЕГОВАТА ВТОРА РОДИНА БЪЛГАРИЯ

Павлина Владева — регионален исторически музей Велико Търново
E-mail: pvladeva@gmail.com

Неведоми са пътищата божии. Освободителят на Свищов — генерал Фок, по ирония на съдбата, умира в него беден, самотен и почти забравен. Най-накрая той намира вечен покой на свищовския бряг при своите бойни другари, трасирали нашата свобода. В една неписана история се разказва, че той завършва земните си дни като разкарва вода с водоносната в дунавския град. Преди години тази устна история ме заинтригува и оттогава датира моят интерес към личността на този руски офицер. Оказва се, че руските и българските извори за тази необикновена личност са твърде малко и неписаната история не се потвърди.

„Фок е стар немски рицарски баронски род, представен в Германия, Естония и Русия. Дал много немски и руски генерали, един немски фелдмаршал, които често били на противоположни страни.” (Руски аристократи

на губернски постове във Временното руско управление и на служба в Княжество България. (<http://edinzavet.wordpress.com/pridvorni/vru/rusaristocrbg>)

Александър Викторович Фок е роден през 1843 г. в Русия. Бил е командир на II стрелкова рота от 33-ти пехотен Волински полк. Капитан Фок в Освободителната война е онзи руски войник, който първи стъпва на българския бряг, „първата пролетна лястовичка”, „първият лъч в зората на българското освобождение”. Той е и първият кавалер на руския орден за храброст „Св. Георги” IV степен.

Фок завършва Константиновското военно училище (колеж). През периода 1871-1876 г. служи в специалния корпус на жандармерията.

Паметните събития при форсирането на река Дунав на 27 юни 1877 г. оживяват в „Лични възпоменания на генерал Фок, един от първите участници в преминаването тогава на Дунава”. Написани са през 1923 г. по случай 46-та годишнина от Освобождението на Свищов. Отпечатани са в печатницата на Вл. П. Янакиев. Спомените започват с разяснения за обучението на военните части и какви са възгледите и отношенията на командния персонал. Подробно е описан първия бой между руси и турци: „моята рота стъпи първа на Българския бряг, изтика от караулната и воденицата турците и очисти от тях устието на р. Текирдере, след което слизанието от понтоните ставаше редовно.” (Фок 1923, 7)

„Аз не само, че не знаех, кога ще настъпи веригата ми, но дали тя ще настъпи и дори не предполагах да вземам каквито и да е мерки, изведнъж чувам от наша страна чест огън, а след това и ура; веригата се хвърли напред, върви, отново се спира, докато пак в някоя част от веригата се зачуе ура. По тоя начин ние настъпвахме до разсъмване. Съмна се, турците спряха да настъпват, светлината ги завари захвърляни без ред по полето. Обаче една доста голяма част лежеше недалече от нашата линия и към нея безспорно се присъединяваха малки групички.”(Фок 1923, 10). Сражението се води в лозя, заобиколени с дълбок трап, в който са разположени турците. „Целия боен ред представляваше две вериги, разпръснати по цялото поле, едната гъста — турска, разположена на открито, другата рядка — наша, прикрита от гаубиците. Разстоянието на едната от другата верига не беше повече от двесте крачки. Това положение на двата противника показваше, че както моята верига се е движила цяла нощ по инерция, без команда, така и турците напредвали, и сега дошли една до друга, не знаят какво да правят.”(Фок 1923, 11). След като гвардейската рота приближава хълма, капитан Фок коман-

два: „Барабанчик, бий атака”. В първия сблъсък побеждават русите, после те са атакувани от турците. „Нашите извикаха „ура” и турците обърнаха гръб, аз и всичките участващи в боя на нож бяхме убедени, че турците бягаха от нашето „ура”, но скоро разбрахме, че това бе голяма грешка: в това време дойде дванадесета рота и капитан Брянов се хвърли в тила на турците с „ура”. Този вик изотзад ги бе смутил, а тоя отпред окончателно ги изплаши и те побегнаха назад. Те бяха не по-малко от една дружина и почти смачкаха нашата дванадесета рота. Падналите турци не избиваха, а ги тъпчеха без разлика на свои от чужди. Щабс-капитан Брянов бе вдигнат на ножове и ранен на 9 места.” (Фок

1923, 13). По-късно той издъхва от раните си. Турците са отблъснати.

Поразен от големите загуби, главнокомандващият великият княз Николай Николаевич отива в лазарета при ранените от конвоя на царя и ги пита: „Кой ви водеше в боя?” „Капитан Хфок” — бе общият отговор. Този отговор бе неочакван за всички присъстващи, защото такова лице, нямаше нито в конвоя, нито в целата армия. После се изясни: понеже конвоите бяха повече „малороси”, то те и прекръстиха Фока в Хфока.” (Фок 1923, 15).

„На това посещение на лазарета от великия княз и на отговора на ранените, че ги е водил в бой капитан „Хфок”, дължа Георгиевския си кръст. Всичко княза поиска да види на самото място, гдето се би храбро конвоя, заведоха го и той ме поздрави с наградата.

Аз бях представен за Владимир IV степен, тъй като началството намираше този бой за маловажен и незаслужаващ Георгиевски кръст. Чух, че великия княз бил казал на комисията: „Слава богу, че боя не е поискал предвидените жертви от десетици хиляди хора.” (Фок 1923, 16).

Виждайки, че турци потопяват руски понтони, генерал Драгомиров мисли, че боят е изгубен, не може да понесе този срам и решава да се върне с първия върнат понтон. С него пътува и генерал М. Скобелев, който го поздравява с победата. Генерал Драгомиров прави подробен разбор на боя при преминаването на Дунава. Одобрява напълно всички разпореждания на капитан Фок и ги сочи за пример: „Вам, капитан Фок, благодаря не затова, че сте запазили живота на много хора — хора ние имахме доста, но сте запазили понтоните, без тях ние не бихме могли да стигнем тук” сега чак разбрах, че можеха да се докарат от Петербург за нас беха скъпи за момента. В това време целата Европа бе против нас. Биконсфилд и Бисмарк не дремеха. За това турците можеха да докарат повече от петстотин хиляди войници.” (Фок 1926, 16). Честно и достойно завършват спомените на руския офицер: „Аз излагам тук само онова, що видях с собствените си очи, какво съм чул — не пиша, защото почти нищо не чух...” (Фок 1923, 16).

„Цяла Европа била убедена, че за да извърши десант през Дунава, руската армия трябвало да пожертвува 25-30 хиляди войници. Сам Александър II счита, че загубите са 10 пъти по-малко от предвидените. При форсирането на Дунава при Свищов 14-та дивизия на ген. Драгомиров загубила 813 души ранени и убити — 31 офицери и 782 войници. От тях около 295 войници се удавили в реката или били убити. Турците загубили повече от 1000 души убити и ранени”. (Свищов в миналото и днес 1980, 147-148).

Военното изкуство при преминаването на река Дунав на 27 юни 1877 г. получава положителна оценка в световната военна история. Десетилетия наред остава като класически образец на подражание, изучаван от офицерите от генералните щабове от всички армии и академии.

През 90-те години на XIX век Александър Викторович Фок е полковник и командва XVI Стрелкови полк. От 1900 г. е командир на IV Източно-Сибирска стрелкова бригада. Участва при потушаването на Ихтуанското въстание в Китай.

Александър Фок участва в Руско-японската война през 1904-1905 г. Редица неуспехи на подстъпите на Порт-Артур се дължат на некадърното му ръководство. След гибелта на генерал

Р. И. Кондратенко (1904), Фок е назначен от генерал А. М. Стесел за началник на сухопътната отбрана на крепостта Порт-Артур. Той не проявява такава упоритост в задържането на атакуваните укрепления като предшественика си. Авторитетът му сред войската е разколебан. Той е човек с друг характер и други възгледи за военното дело. Честолюбив, самоуверен и рязък в обръщението си с подчинените генерал Фок се явява пълна противоположност на генерал Р. И. Кондратенко. Ако той е заслужил определението „душа на отбраната“, то генерал Фок е наричан „зъл гений“. През периода 1906-1908 г. е подведен под углавна отговорност заедно с другите генерали Стесел, Рейс и Смирнов за предаването на крепостта на японците. На 2 февруари 1908 г. е осъден. По-късно е оправдан, макар и уволнен от служба.

Александър Викторович Фок взема участие в Балканските войни (1912-1913 г.) като доброволец в състава на българската армия.

След Октомврийската революция и Гражданската война в Русия над 2 милиона руски бежанци, неприемащи новата съветска власт, са принудени да напуснат родината си. Сред бежанците, бягащи от Русия са и ветераните от Руско-турската война 1877-1878 г. повечето, от които се заселват в България и тя става за тях втора родина. Някои от тях са известни личности със заслуги към българското Освобождение. „Първите 12 човека пристигат в България през 1921 г. заедно с частите от армията на генерал Врангел. През 1923 г. в страната вече се наброяват около 70 руски ветерани, избрали за местожителство десетки български места, главно градове: София, Варна, Бургас, Несебър, Русе, Шумен, Габрово, Стара Загора, Севлиево, Търново, Ловеч, Тетевен, Плевен, Видин, Свищов, Никопол, Червен бряг, Кюстендил, Пловдив, Станимака, Татар Пазарджик, Ямбол, с. Шипка и др. Ветераните, достигнали преклонна възраст намират там благоприятни условия за съществуване: общежития, приюти за престарели, трапезарии, домове за инвалиди. Интересно е, че някои ветерани-бежанци, голяма част от които е участвала на Балканския фронт и в освобождението на България, са предпочели да се заселят в места, познати им от времето на войната. Така Александър Викторович Фок, стъпил първи със своята рота на българския бряг при Свищов, пристигайки в страната като бежанец, се заселва именно в този град. Ветераните-емигранти се надяват да намерят материална и финансова поддръжка. В писмото, изпратено до Комитета по оказване на помощ на ветераните-бежанци от 24 декември 1922 г., полковник Роман Александрович Скалски пише: „Във всеки случай, ние — участниците от Освободителната война, заслужаваме по-голямо осигуряване, от лицата, които не са участвали в тази война... Това не е много трудно да се осъществи, тъй като ветераните, останали тук сме няколко десетки, задържали се на този свят и по волята на злата съдба, напуснали своята родина и оказали се на територията на държава в създаването на която лично сме взели активно участие, жертвали сме за това своя тежък труд и живот...“ (Рупчева 2 005, 66-77 Slavianovedenie, 2 005, № 5, [dlib.eastview.com/ browse/dx/88](http://dlib.eastview.com/browse/dx/88) 18900).

По силата на Ньойския договор България остава без армия. Празните казарми се запълват с придошлите руски бежанци в Шумен, Ямбол и на други места. Щабът на I армейски корпус на генерал Александър Кутепов се настанява в казармите в Търново. Свищовската градска община в Протокол от 9 декември 1921 г. решава: „Да се отпусне общинско здание „Старата казарма“ за временно настаняване в него на частите от руската дивизия от Галиполи с условие, че необходимия ремонт по приспособлението на казармата остава в полза на общината без заплащане, след напускането му от войските, които сега ще бъдат настанени на квартира в него.“ (ТДДА — В. Търново ф. 661, оп.1, а. е. 72, ст. XI, л. 10). Вероятно генерал Александър Викторович Фок пристига през 1921 г. в Свищов с руската дивизия от Галиполи.

Руската белогвардейска армия и гражданската емиграция са приети топло от българския народ. Българите са особено благодарни към руските ветерани за освобождението от османска власт, отнасят се със симпатия и им съчувстват.

През 1922 г. в София в квартирата на руския ветеринарен лекар д-р Кирш се събират много емигранти. Сред тях е и ветеранът от Освободителната война 1877-1878 г. генерал Алексей Алексеевич Смагин. Съзнавайки своето особено положение в българското общество ветераните желаят да се разграничат и обособят от другите белоемигранти. Те решават да се обърнат с покана в българските вестници и в руския вестник „Русь“ към руските ветерани от Освободителната война, които трябва да съобщят адресите си и да дадат сведения за участието си във войната.

През декември 1922 г. е представен доклад със списъка на руските ветерани-емигранти на министър-председателя Александър Стамболийски.

„Министър председателят се отнесе твърде съчувствено към повдигнатия въпрос, като включи в него и грижата за нуждаещите се български опълченци. По тоя път Министерският съвет с постановление от 2. II. 1923 г. учреди една Централна комисия в София с подкомисии в окръжните и околийските центрове, като определи следния състав на Централната комисия: председател Генерал (тогава запасен) Лазаров и членове: Ф. Манолов, Г. Цветинов, полковник Ем. Ангелов, Г. И. Капчев и запасния майор Ив. Н. Николаев. Комисията изработва списъци, в които фигурират „имената на 75 руски ветерана в България и на 17 такива в странство. От 92 ветерана, 40 бяха генерали, останалите — щаб и оберофицери, чиновници, войници и 2 милосердни сестри.” (Стоянов 1929, 121).

Централната комисия работи активно и организира събирането на помощи в цялата страна. Събират се 800 000 лева. Една четвърт от тази сума е предадена на Поборническото Опълченско дружество „Шипка”, а останалата част е раздадена и разпратена на руските ветерани. Помощната акция не успява да реши въпроса с издръжката на ветераните-емигранти. Затова тримата генерали Алексей Смагин, Георгий Берхман и Михаил Ерофеев изпращат позив през лятото на 1923 г. за образуването на център на руските ветерани в България.

„На 30 октомври 1923 г. инициативна група руски ветерани от Освободителната война 1877-1878 г., живущи в България, начело с генерал Алексей Смагин, се обръщат към Министерството на вътрешните работи и Народното здраве с молба да регистрира техен съюз и да утвърди устава му. На 7 декември 1923 г. се създава Съюз на руските ветерани от Освободителната Руско-турска война 1877-1878 г. с председател генерал Алексей Смагин след получените утвърдителни отговори от всички ветерани. Уставът на съюза е утвърден от Министерството на Вътрешните работи и Народното здраве със заповед от 1 декември 1923 г.: „Съгласно чл. 1 Съюзът е непартийна и неполитическа организация, създадена със следните цели: оказване на морална и материална помощ на членовете му чрез устройване на общежития, кооперации, предприятия, каси за взаимопомощ, уреждане на благотворителни мероприятия, събиране на доброволни помощи и др. Такива положения фигурират в основните документи и на повечето руски емигрантски организации в България, доколкото всички те се основават с намерения да подпомогнат живота на членовете си чрез създаването на възможности за някакви сравнително постоянни източници на приходи. В случая обаче тя е директно пренесена в Устава на Съюза на руските ветерани, без да се отчита спецификата му. В него членуват хора над 60-70 годишна възраст, болшинството от тях са с дворянски или потомствен военен произход, неспособни на труд поради възрастта си и непривикнали на такъв поради произхода си. Пренебрегването на тази особеност принуждава организацията впоследствие да се занимава почти непрекъснато с писане на молби за помощи до различни държавни и обществени инстанции в България. Със съдействието на българската държава такива се набират главно около деня на Освобождението на България 3 март. Ветераните се срещат с учащи се и с граждани, след което на свое събрание си разпределят събраните суми и предмети. Благодарение на доброто отношение на българския народ към руските ветерани, годишно от тях се събират около 250 000 — 300 000лв.” (Кьосева 2 002, 140-141 <http://www.imirbg.org/imir/books/Ruskata%20emigracia1.pdf>).

Деятелността на Съюза на руските ветерани се изразява в настаняване на отделни ветерани по болници, почивни станции, парично подпомагане на заболели или нуждаещи се, отпускане или увеличаване на редовна държавна материална помощ, установяване на качеството на ветеран за всеки отделен случай, грижи за погребение на починали, участие в тържества, свързани с Освобождението в София или в провинцията.

За действителни членове на Съюза се приемат само онези ветерани, които са взели активно участие в Освободителната война 1877-1878 г. на Дунавския или Кавказкия фронт и живеещи в България.

Съюзът набира средства от:

1. Членски внос — всеки член-ветеран внася месечно по 20 лв

2. Доходи — реализирани от вечеринки и помощи от ученически комисии в чест на 3

март

3. Печатни издания — „Албум на руските ветерани”, 1924 г., „Сборник от спомени на руските ветерани”, 1929 г.

С решение на Народното събрание, Държавен вестник, бр. 87 — 21.07.1924 г., утвърдено с Царски указ №31 от 11.07.1924 г. за членове на Съюза на руските ветерани са признати за участници в Освобождението на България следните генерали:

Алексей Алексеевич Смагин — генерал от кавалерията от Генералния щаб

Владимир Георгиевич Бухолц — генерал от пехотата от Генералния щаб

Георгий Едуардович Берхман генерал от артилерията от Генералния щаб

Михаил Родионович Ерофеев - генерал от пехотата

Д-р Василий Афанасиевич Солнцев. Пълен санитарен генерал

Генерал-лейтенанти:

Александър Викторович Фок

Леонид Владимирович Крестовский

Александър Фьодорович Селецкий

Виктор Иванович Скоробогатов

Владимир Петрович Якубинский

Андрей Михайлович Николаев

Николай Василиевич Савойский

Генерал-майори:

Михаил Никитич Николский

Владимир Карлович Манщейн

Петър Минаевич Поляков

Отон Людвигович Нянковски-Войнилович

Порфирий Дмитриевич Черноглазов

Дмитрий Дмитриевич Дженяев

Отец Макарий Василев

Николай Казимирович Кононович

Василий Иванович Селиванов

Граждански генерали:

Д-р Гаврил Николаевич Боев

Д-р Николай Михайлович Попов

Николай Николаевич Евреинов (Стоянов 1929, 121).

„Съгласно началната договореност с генерал Врангел издръжката на армията е поета от неговия щаб чрез сумите, получени от докараното от Крим имущество, сребърното съкровище, пренесено от армията, и банковите сметки на царските посолства в различните страни. Скоро обаче основната тежест на това задължение се прехвърля върху българското правителство. При разорената от войната икономика на държавата и тежките репарационни задължения по Ньойския договор отделянето на средства за тази цел става тежко бреме за България. В Народното събрание се повеждат остри дискусии по този въпрос.” (Даскалов 1994, 59).

Във връзка с 55-годишния юбилей от Освобождението на България от османско иго, Централната комисия за помощ на ветераните излиза с предложение да се подпомогнат руските бежанци-ветерани от Освободителната война 1877-1878 г. Те са твърде стари и болни, в нетрудоспособна възраст. Дните им преминават в бедност, мизерия и неволя, прокудени от своята родина от злата съдба. Благодарение на господстващата в България благоприятна психологическа нагласа към русите, правителствата през 20-те и 30-те години на ХХ век провеждат много благоприятна политика спрямо руските бежанци. Особено привилегирани и толерирани са руските ветерани.

„На 18 април 1924 г. Народното събрание гласува специално решение за отпускане на пожизнени пенсии на 52 руски емигранти-ветерани от Руско-турската Освободителна война. Тъй като съгласно законите в Царството чужденците нямат право на пенсии, депутатите приемат един „соломоновски” изход — на ветераните се отпуска не пенсия, а „пожизнено месечно пособие”, отначало в размер на 1 000 лв месечно, а впоследствие през 1927 и 1929 г. то се увеличава съответно на 2 000 и на 2 500 лв. В състава на руските ветерани са известни личности, с

особени заслуги към българското Освобождение: председателят на Съюза на руски емигранти от Освободителната война 1877-1878 г. — генералът от инфантерията Алексей Смагин, генерал Александър Фок и други.

Белоемигрантът Александър Фок се заселва в град Свищов, тъй като е воювал за неговото освобождение. Твърде оскъдни са документите за неговото пребиваване в дунавския град. Липсват сведения, дали генерал Александър Фок е приел българско гражданство. Макар България да става за него втора родина, той вече е стар и се чувства бежанец. Въпреки предприетите мерки, от българските правителства спрямо руските емигранти-ветерани от Освободителната война през 1925 г., генерал Александър Фок изпада в крайно затруднено материално положение. Тогава общинските власти в Свищов му отпускат финансова помощ.

В Протокол № 31 от 4 май 1925 г. на Свищовското градско общинско управление се обсъжда Писмо № 4 от 29 април 1925 г. на Федерацията на Запасните офицери и подофицери от Свищов. „Общинският съвет след изслушване на доклада, като взе предвид от една страна заслугите на запасния Руски генерал Александър Фок към България и изобщо частно към град Свищов в време на Освободителната Руско-турска война и от друга страна като взе предвид, че той е изпаднал в крайно мизерно положение и че за да може да прекара горе-долу последните дни от старините си, Общината морално е задължена да му се притече на помощ. Реши: Начиная от м. април т. г. на запасния Руски генерал Александър Фок, живущ в град Свищов, да се дава ежемесечно по 250 лв. парична помощ от общината като крайно беден. Сумата да се взема от кредита по параграф 22 п. 3 на Общинския ни бюджет — Помощи на бедните, и да се предава на хазайката му за изплащане на наема му.” (ТДДА — В. Търново ф. 661, а. е. 79, ст. XX л. 20.).

В Проектно-бюджета за финансовата 1926/1927 г. на Общинския съвет в Свищов в раздел Ж. Благотворителност е записано: „Помощ на руския генерал Александър Фок за наем на квартирата. Въпреки оскъдните средства на Общината, като лице през Освободителната война, първи с частта си е минал на българския бряг при Свищов, налага се поне средства за квартира — 4 800 лв.” (ТДДА — В. Търново ф. 661, оп. 1, а. е. 79, п. 27, л. 180.).

В Обявление на свищовски вестник от печатница П. А. Славков — Свищов е публикуван некролог: „На 2.12. почина в града ни емигранта—руски генерал Александър Викторович Фок, един от първите руски офицери (капитан тогава), които са минали Дунава на 15/28 юни 1877 година под Свищов. Покойният генерал е участвал и в Шипченските боеве, бил е началник сектор при отбраната на Порт Артур. Бил е Свищовски почетен гражданин след 1921 година и до смъртта си.” Много граждани присъстват на тържественото му погребение на 3 декември 1926 г.

Генерал Александър Фок пожелава приживе да бъде погребан в братската могила, където се намират костите на неговите бойни другари: подп. Лукиянов, щабс-капитан Брянов и др. Според една устна история, генералът-ветеран всяка сутрин се е разхождал до мястото, в устието на река Текирдере, където е дебаркирала руската армия, а днес се намира „Паркът на освободителите”. Мраморни обелиски и музейна експозиция напомнят за техния подвиг. На паметната плоча е написано: „На 27 юни 1877 г. ротата на капитан Фок атакува и унищожи затворилите се тук турски войници от караула и граничната застава.”

Б Е Л Е Ж К И

Руски аристократи на губернски постове във Временното руско управление и на служба в княжество България. (<http://edinzavet.wordpress.com/pridvorni/vru/rusaristocrbg>)

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноща на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 7.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноща на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 10.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноща на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 11.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноца на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 13.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноца на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 13.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноца на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 15.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноца на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 16.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноца на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 16.

Фок 1923: А. Фок. Преминаване на р. Дунав при гр. Свищов на 14 пехотна дивизия през ноца на 14-15 юни 1877 година. Св., 1923, 16.

Свищов в миналото и днес. С., 1980, 147-148.

Букасова-Богословова 2 009: С. Букасова-Богословова. Руската следа във Варна. В., 2009, 30.

Рупчева 2 005: Г. Рупчева. Деятельность Центральной комиссии по оказанию помощи русским ветеранам русско-турецкой войны 1877-1878 годов. - Slavianovedenie, 2 005, №5, 66-77. dlib.eastview.com/browse/dx/8818900.

ТДДА — В. Търново, ф. 661, оп. 1, а. е. 72, ст. XI, л. 10.

Стоянов 1929: Д. Стоянов. Сборник от спомени на руските ветерани. С., 1929, 121.

Кьосева, 2002: Цв. Кьосева. България и руската емиграция /20-те-50-те години на XX век/. С., 2002, 140-141. www.imir-bg.org/imir/books/Ruskata%20emigracia1.pdf.

Стоянов 1929: Д. Стоянов. Сборник от спомени на руските ветерани. С., 1929, 125-126.

Даскалов, 1994: Д. Даскалов. Бялата руска емиграция в България между двете световни войни. — В: Военно-исторически сборник, С., 1994, №1, с. 59.

Кьосева, 2001: Цв. Кьосева. Руската емиграция и българската държава /20-те — 50-те години на XX век"/ - В: Сборник Бялата емиграция в България. С., 2001, 59.

ТДДА — В. Търново, ф. 661, оп. 1, а. е. 79, ст. XX, л. 20.

ТДДА — В. Търново, ф. 661, оп. 1, а. е. 79, п. 27, л. 180.

Изказвам благодарност на уредника в Общински музей град Свищов Надя Ангелова за предоставените материали по темата.

Lieutenant-General Alexander Wiktorowitsch Fok and His Second Native Land Bulgaria Pavlina Vladeva (summary)

Alexander Wiktorowitsch Fok was born in Russia in 1843. He finished the military school (college) in Konstantinovsk.

In the time of the Russo-Turkish War (1877-1878) captain Fok is a commander of the II - rifle company from the 53-th infantry regiment of Volinsk. He is the same Russian officer who steps first on the Bulgarian shore near Svishtov. He is the first bearer of the Russian military cross St. George.

Alexander Wiktorowitsch Fok participates in the Russo-Japanese War (1904- 1905). He takes part in the Balkan wars (1912- 1913) in the ranks of the Bulgarian army.

After the October Revolution and the Civil War in Russia, more than 2 millions of Russian refugees do not accept the new Soviet authority. They are forced to leave their motherland. The veteran refugees who participated in the Liberation of Bulgaria settle places, known from the wartime. When Alexander Wiktorowitsch Fok arrives as a refugee, he is emotionally related to Svishtov. And he settled exactly in this town.

General Alexander Wiktorowitsch Fok passed away in 1926. He is buried in the area „Pametnitsite“ (The Monuments), in the common grave where his comrades-in-arms rest in piece